

דעות

לשימוש הסלקטיבי שעושה הימין בהיסטוריה יש מחיר ציבורי ומדיני כבד

שאול אריאלי • ד"ר אריאלי הוא ראש קבוצת המחקר "תמרור-פוליטוגרפיה", העוסקת בסכסוך הישראלי-פלסטיני

20:00 • 04 ביוני 2026

הוויכוח הפוליטי בישראל אינו מתנהל רק על גבולות, ביטחון או זהות, הוא מתנהל גם על הזיכרון הקולקטיבי, ועל השאלה מי רשאי להשתמש בהיסטוריה — ובעיקר, כיצד. לימין בישראל יש שיטה עקבית: כאשר צריך להסביר כישלון, אסון או משבר, האשם נמצא בצד השמאלי של המפה — בשל טעויות שעשה בעבר. כשצריך להצדיק מדיניות שנויה במחלוקת בהווה, ההיסטוריה מתהפכת, ומעשים של השמאל בעבר הופכים לפתע לתקדים שמעניק לגיטימציה.

הדוגמה הבולטת ביותר היא הסכמי אוסלו. בשיח הימני, הסכם אוסלו אינו תהליך מדיני שלא הבשיל לכלל הסדר קבע, אלא טעות יסודית שיכולה להסביר כל כישלון. בנימין נתניהו חזר שוב ושוב על הטענה שאוסלו הוא "אם כל חטאת", ואף הציג הבחנה בין חמאס לרשות הפלסטינית שעיקרה הוא רק קצב ההשמדה (שלנו בידיהם) ולא הכוונה. בדצמבר 2023 נתניהו אף השווה בין מספר ההרוגים מאז הסכם אוסלו לבין טבח ה-7 באוקטובר, בניסיון להטיל על ההסכם ההוא אחריות לאסון ("The Times of Israel", 12.12.2023). זו איננה רק פרשנות היסטורית, זו מסגרת תודעתית שלפיה השמאל הביא את הטרור — לרבות 7.10. ויש לזה קונים, אף שנתניהו עצמו מכהן כראש הממשלה מאז 2009.

ממשלות הימין דבקו לאורך השנים הללו באותה תפישה מדינית וביטחונית שבתוכה נעלמים כמעט לחלוטין ההקשר ההיסטורי של ראשית שנות ה-90, התמיכה הבינלאומית הרחבה בשיחות ובמאמץ להגיע להסדר, והעובדה שהסכמי אוסלו נבנו מראש כתהליך מדורג, שתלוי בהחלטות קשות בהמשך — החלטות שגם ישראל, ולא רק הצד הפלסטיני, מיאנה לקבל. במקום בירור מה עבד, מה נכשל ומה נבנה כך שיהיה צורך בהכרעות משלימות כדי שיצליח, נטענת מסקנה אחת, טוטלית: זה היה אסון, ולכן כל ניסיון מדיני עתידי נידון להיות שחזור של האסון ההוא.

דפוס דומה מתקיים סביב ההתנתקות מרצועת עזה. אף שהמהלך בוצע בידי ממשלת ימין בראשות אריאל שרון, ולא נועד לקדם הסדר אלא — כפי שאמר ראש לשכתו דב וייסגלס — "להכניס את התהליך המדיני לפורמלין", הימין הפוליטי אימץ את ההתנתקות כסמל ל"תורת הנסיגות", והוא רואה בה הוכחה שכל יציאה משטח מובילה בהכרח לאיום ביטחוני.

גם ההתנתקות מוצגת במנותק מהקשרה — מהלך חד־צדדי, ללא הסכם, ללא תיאום וללא ליווי בינלאומי. במקביל נמחקות מן הדין מדיניות הבידול של נתניהו וממשיכיו, האמירה המפורשת כי "חמאס הוא נכס" (דווקא בשל התנגדותו לפתרון מדיני), והבחירה האסטרטגית לנהל את הסכסוך ולא לפתור אותו.

במקום לנהל דיון ענייני על ההתנתקות ועל התנאים ההכרחיים לכל מהלך מדיני, היא נהפכה לשלט אזהרה שמספיק להניף כדי לסגור כל דיון. כך, באופן כמעט אבסורדי, מהלך שנועד למנוע הסדר מדיני, משמש כהוכחה לכך שכל הסדר מדיני עתידי יהיה בהכרח אסון. ההבחנה הבסיסית בין נסיגה חד־צדדית לבין הסכם מדיני נמחקה לטובת נרטיב הפחדה פשוט ויעיל.

ואולם, כשהימין רוצה להצדיק צעדים שנויים במחלוקת בהווה, הוא מפעיל את ההיסטוריה בכיוון ההפוך. כך למשל, כאשר בצלאל

סמוטריץ' אמר מעל בימת הכנסת כי בן־גוריון היה צריך "לסיים את [העבודה](#)" ולגרש את כל הערבים (, "The Times of Israel", 13.10.2021), הוויכוח איננו רק על עצם האמירה, אלא על המנגנון הפסיכולוגי שהיא מפעילה: דוד בן־גוריון, אבי תנועת העבודה, שדגל בפשרות, משמש את הימין כדי להצדיק הקצנה. אם השמאל של אז היה שותף לעוולות של 1948, נטען, אז לשמאל של היום אין זכות מוסרית להטיף. זו אינה קריאה היסטורית, אלא שימוש ציני בעבר, שימוש המנותק מהמורכבות שבתוכה פעל בן־גוריון ערב הקמת המדינה, ומהנסיבות הקיומיות באותה תקופה.

אותו היגיון מופעל גם ביחס למפעל ההתנחלות. כאשר נשמעת ביקורת, התשובה הימנית השגורה היא: "מי התחיל? השמאל!". ואכן, בין 1967 ל-1977 הוקמו עשרות התנחלויות בהתאם לתוכנית אלון. אך ההקשר נחתך. תוכנית אלון נועדה, על רקע סירוב ערבי מתמשך להכרה בישראל ואיום של חזית מזרחית פוטנציאלית, לצמצם ככל האפשר הכללת אוכלוסייה פלסטינית תחת ריבונות ישראלית.

לא במקרה כתב יצחק רבין (בספרו "פנקס שירות"), כי "ללב הגדה המערבית, המאוכלס בצפיפות על ידי ערבים, אל לנו לדחוק מתיישבים יהודיים". לומר "השמאל התחיל" בלי לומר איך, איפה ולמה — זו אינה היסטוריה אלא סיסמה המיועדת לצרכני בורות.

אי אפשר לטעון בזמן שהשמאל מסוכן משום שטעה בעבר, ושמדיניות הימין לגיטימית משום שהיא ממשיכה את מה שהשמאל עשה בעבר. או שהעבר הוא אזהרה שמחייבת תיקון, או שהוא תקדים שמכשיר המשך. הימין בוחר בכל פעם את האפשרות שמשרתת את מטרתו המיידית: דה־לגיטימציה של היריב כשצריך להפיל עליו אחריות, ולגיטימציה עצמית כשרוצים להכשיר מהלך בעייתי.

למשחק הזה מצטרפים גם המרכז הפוליטי והמפלגות החרדיות. מפלגות המרכז מאמצות חלקים נוחים מהנרטיב הימני, מתנערות מאוסלו כהחלטה שהתקבלה בתנאים אחרים, אך נמנעות מלהגן על

עצם הרעיון של הסדר מדיני. בכך הן מאפשרות לימין לקבע את אוסלו ככישלון מוחלט, מבלי להציע חלופה.

אצל המפלגות החרדיות השימוש בהיסטוריה פרגמטי אפילו יותר: כאשר מדובר בגיוס, חינוך או תקציבים — הן מאמצות בהתלהבות את מורשת בן־גוריון והסטטוס־קוו (מכתבי בן־גוריון לאגודת ישראל, 1947). כאשר מדובר בהתנחלויות, סיפוח או עימות מדיני — הן מתיישרות עם הימין וטוענות שזו "רציפות ציונית" שאין לערער עליה (הסכמים קואליציוניים עם הליכוד בשנים 2015–2023). העובדה שדווקא בן־גוריון, אותו מנהיג חילוני סוציאליסט, הוא גם אבי הסטטוס־קוו וגם האיש שמזוהה עם הנכבה, מאפשרת לחרדים לנוע בחופשיות בין הנרטיבים. מבחינתם ההיסטוריה אינה עוגן מוסרי או אידיאולוגי, אלא מאגר ציטוטים שימושי.

לשימוש הסלקטיבי הזה בהיסטוריה יש מחיר ציבורי ומדיני כבד. כאשר כל יוזמה מדינית נפסלת מראש כהמשך ל"אסון אוסלו", הדיון על העתיד נחסם. במקום לשאול מה השתנה, מה היו הכשלים המובנים בהסכמי אוסלו ואילו מנגנונים היו חסרים בו — הפוליטיקה הישראלית מסתפקת בסיסמה אחת: כבר ניסינו. זה אינו לקח היסטורי, אלא התחמקות מחשיבה.

הסתירה מתחדדת לנוכח העובדה שמאז 2009 ישראל נשלטת כמעט ברציפות בידי ממשלות ימין או ימין־מרכז. בתקופה הזאת לא קודמו הסדרים מדיניים, השליטה הישראלית בגדה העמיקה, והסכסוך הסתבך. ובכל זאת, כאשר מתרחש כישלון — עד לשיאו ב-7 באוקטובר — האצבע מופנית לאחור: ליצחק רבין, לשמעון פרס, להסכמי אוסלו. ההיסטוריה משמשת כאן מעין תעודת ביטוח פוליטית, המונעת דיון אמיתי באחריות בהווה.

השמאל אינו חף מטעויות והימין אינו טועה בכל טענותיו. הבעיה היא השימוש שעושים בהיסטוריה כמנגנון הסברה והצדקה. והיסטוריה מגויסת היא מצומצמת ומנותקת מהקשר. העבר הופך לסחורה

פוליטית, וכפועל יוצא גם העתיד נותר חסר כיוון. מדינה שמתווכחת על ההיסטוריה בלי להחזיק בה במלואה, מתקשה לנסח חזון.

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו |

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ